

VERTROUWELIJKDE POSITIE VAN DE CPN NA DE JONGSTE VERKIEZINGENS a m e n v a t t i n g

Sinds 1946, toen de CPN bij de verkiezingen voor de vertegenwoordigende lichamen nog ongeveer 10 % van het totaal der uitgebrachte stemmen behaalde, is haar invloed in deze organen gaandeweg verminderd.

De uitslag van de Kamerverkiezingen van 1959 kan voor wat betreft de CPN gelden als een voorlopig dieptepunt in haar na-oorlogse electorale ontwikkeling. De in maart j.l. gehouden Statenverkiezingen leverden de communisten weliswaar nog een duidelijk verlies op t.o.v. dezelfde verkiezingen in 1958, maar vergeleken met de Kamerverkiezingen van 1959 steeg het landelijk CPN-percentages toch van 2,41 naar 2,93 %, overeenkomende met een toename van ca. 32.000 stemmen.

Bij de Gemeenteraadsverkiezingen van mei j.l. won de CPN nogmaals ca. 9000 stemmen. Daarmee steeg het landelijk CPN-percentages tot ca. 3,1 %, d.w.z. juist iets boven het percentages, dat de CPN en de dissidente communistische Bruggroep in 1959 tezamen behaalden, t.w. 2,99 %. Hiermede lijkt de CPN dus de gevolgen van de scheuring in de CPN uit de jaren '58/'59 te boven te zijn gekomen.

Bij de jongste verkiezingen boekten de communisten nagenoeg in het gehele land winst, met name echter in bepaalde agrarische- en industrie-gebieden.

Haar successen heeft de CPN o.m. te danken aan het niet-deelnemen van de vroegere Bruggroep (thans Socialistische Werkerspartij geheten) aan de verkiezingen. De enige uitzondering hierop vormt de deelneming van de SWP aan de Gemeenteraadsverkiezingen in Amsterdam. De hoop van de SWP-leiding daar tenminste 1 zetel te veroveren bleek een illusie. Deze partij behaalde nog geen 4000 stemmen.

Een factor, die de CPN-resultaten landelijk in sterke mate heeft beïnvloed, was de deelneming van de PSP aan de beide verkiezingen. Het optreden van deze partij heeft de opgaande ontwikkeling van het communistisch stemmental aanmerkelijk vertraagd.

Het CPN-partijbestuur heeft in zijn vergadering van 16/17 juni j.l. de overtuiging uitgesproken, dat de weg thans vrij is voor verdere vooruitgang van de partij.

VERTROUWELIJK

DE POSITIE VAN DE CPN NA DE JONGSTE VERKIEZINGENI. Inleiding

Sinds 1946, toen de CPN bij de verkiezingen voor de vertegenwoordigende lichamen (i.c. Tweede Kamer, Provinciale Staten en Gemeenteraden) nog ongeveer 10 % van het totaal der uitgebrachte stemmen behaalde, is haar invloed in deze organen gaandeweg verminderd. Zo behaalde zij bij de Statenverkiezingen van 1958 nog 4,14 % van het stemmentotaal, bij de Raadsverkiezingen van datzelfde jaar ca. 3,6 % en bij de Kamerverkiezingen van 1959 nog maar 2,41 %. Hierbij moet evenwel worden aangetekend, dat in 1959 ook door de dissidente communisten, verenigd in de zgn. Bruggroep (thans Socialistische Werkerspartij, SWP geheten) aan de verkiezingen werd deelgenomen. Deze politieke groepering behaalde toen 0,58 % van het landelijk stemmentotaal. Laat men deze dissidente communistische stemmen buiten beschouwing, dan kan de uitslag van de Kamerverkiezingen van 1959 voor wat betreft de CPN gelden als een voorlopig dieptepunt in haar na-oorlogse electorale ontwikkeling. Leverden de in maart j.l. gehouden Statenverkiezingen de communisten nog een duidelijk verlies op t.o.v. de gelijksoortige verkiezingen van 1958, vergeleken met de Kamerverkiezingen van 1959 steeg het landelijk CPN-percentages toch van 2,41 tot 2,93 %, overeenkomende met een toename van ca. 32.000 stemmen.

De schade, welke de Bruggroep in 1959 door haar deelneming aan de Kamerverkiezingen de CPN toebracht, was hiermede evenwel nog niet geheel hersteld. Het communistisch kiezerscorps (CPN en Brug-groep samen) legde toen immers beslag op $(2,41 + 0,58)$ 2,99 % van het landelijk votum.

Eerst bij de Gemeenteraadsverkiezingen van 30 mei j.l. - toen de communisten t.o.v. 28 maart (Statenverkiezingen) ca. 9000 stemmen winst boekten, kan gesproken worden van herstel van de gevolgen van het partijconflict van de jaren '58/'59. Eerst nu is het landelijk CPN-percentages (naar schatting 3,10 %) immers (iets) gestegen boven het gecombineerde CPN-Brug-percentages van 1959 t.w. 2,99 %.

In aansluiting op het voorgaande moet evenwel het voorbehoud worden gemaakt, dat hier sprake is van een chronologische vergelijking,

- 3 -

waarbij de uitkomsten van ongelijksoortige verkiezingen (t.w. voor Tweede Kamer, Provinciale Staten en Gemeenteraden) tegen elkaar worden afgewogen. In dit verband moet er op worden gewezen, dat de CPN bij de Kamerverkiezingen in nagenoeg alle kieskringen uitkomt, bij de Statenverkiezingen in een minder groot gebied en bij de Raadsverkiezingen in minder dan het vijfde van het totaal aantal Nederlandse gemeenten.

Wanneer men de resultaten van de verkiezingen echter niet chronologisch, doch naar het type vergelijkt, in het bijzonder de uitslagen van de Staten- en Raadsverkiezingen van 1958 met die van 1962, dan komt men tot de conclusie, dat de CPN haar invloed in de Provinciale Staten en Gemeenteraden zag tanen. Omdat de bij de verkiezingen van maart en mei j.l. behaalde stembusresultaten nog altijd beneden het niveau van 1958 bleven, daalde het CPN-zeteltal in de Provinciale Staten - landelijk bezien - van 18 in 1958 tot 13 in 1962 en in de Gemeenteraden van 125 in 1958 tot 108 in 1962.

In verband met de vergelijking van de stembusuitslag van de afgelopen maanden met de verkiezingsresultaten van 1958 en 1959 en voor een goed begrip van het herstel en de groei van de CPN na 1959, volgt hieronder eerst een korte beschouwing van de omstandigheden, waaronder door de communisten in 1958 en 1959 de verkiezingscampagne werd gevoerd.

II. De situatie in 1958

Vooraf twee factoren hebben in 1958 de verkiezingsresultaten van de communisten nadelig beïnvloed, t.w. de vergoelijkende houding van de CPN-leiding tegenover het ingrijpen van het Russische leger tijdens de Hongaarse opstand van november 1956 en de controversiële ontwikkeling binnen de CPN, omstreeks maart/april 1958 culminerend in een scheur in de partij.

De scheuring in de CPN

Toen CHROESTSJOW begin 1956 met de ontluistering van Stalin het sein tot een zekere liberalisatie gaf, achtten verschillende Nederlandse partijbestuurders zich gerechtigd ook binnen de CPN het nodige kritische geluid te laten horen. Deze opposanten verlangden in de eerste plaats een minder slaafs ten opzichte van Moskou ingesteld beleid. Daarenboven verlangden vooral EVC-leiders als REUTER en BRANDSEN, dat de partijlei-

- 4 -

ding - met name Paul de GROOT - zich van directe bemoeienis met vakbewegingszaken zou onthouden. Dit bracht hen uiteraard in conflict met De GROOT.

De eerste tekenen van een naderende crisis waren reeds eind 1957 te bespeuren. Toen werd van beide zijden evenwel nog getracht een openlijke breuk te voorkomen. Kort voor de Statenverkiezingen van maart 1958 leek een scheuring niettemin onvermijdelijk.

Tot de top-candidaten van de CPN bij deze verkiezingen behoorden H. GORTZAK en G. WAGENAAR, die het nog tijdens de verkiezingsactie tot een breuk met De GROOT lieten komen. Beiden accepteerden hun verkiezing en benoeming tot lid van de Provinciale Staten van Noordholland, De GROOTS beschuldigingen van "zetelroof" ten spijt. Begin april werden zij - samen met andere opposanten - uit de CPN geroyeerd. GORTZAK en WAGENAAR waren de grondleggers van de Bruggroep (later de SWP), die in 1959 voor het eerst aan de verkiezingen deelnam, t.w. die voor de Tweede Kamer der Staten Generaal.

Verkiezingsresultaten

Het behoeft geen verwondering te wekken, dat de kwestie-"Hongarije", alsmede de oppositie-affaire de CPN bij de verkiezingen van maart en mei 1958 stemmen heeft gekost. Bij de Statenverkiezingen (maart) verloor de CPN t.o.v. de Kamerverkiezingen van 1956 bijna 33.000 stemmen, waardoor haar landelijke percentage daalde van 4,75 % (1956) tot 4,1 %. Van dit verlies nam Amsterdam 12.500 stemmen voor zijn rekening, Rotterdam 6.900, Den Haag 2.600 en Utrecht 1.050.

In Noordholland kwam een belangrijk deel van de vroegere CPN-stemmen ongetwijfeld ten goede aan de PSP, die toen nog alleen in deze provincie aan de verkiezingen deelnam.

De verliezen van de CPN zouden in maart 1958 stellig groter zijn geweest als enkele factoren niet een remmende werking op de achteruitgang hadden uitgeoefend, zoals de bestedingsbeperking, de gestegen werkloosheid en de eerste ruimtevaartsuccessen van de Sovjet-Unie. De CPN zag haar zetel-aantal in de Provinciale Staten dalen van 24 (in 1954) tot 18.

Haar reeds verzwakte posities wist de CPN bij de enkele maanden later volgende Raadsverkiezingen niet te handhaven. Ditmaal oefende de

- 5 -

manifest geworden scheuring in de CPN een nog toegenomen neerwaartse druk uit op haar stemmentotaal. De CPN-leiding gaf dit trouwens zelf toe.

Het landelijk percentage daalde t.o.v. maart 1958 van 4,1 tot 3,3 %. De ergste verliezen leed de partij opnieuw in de grote steden. Amsterdam boekte thans 67.542 stemmen (plaatselijk percentage 13,5 %, verlies: 12.719 stemmen t.o.v. maart 1958), Rotterdam 23.215 (5,8 %; verlies: 3.448), Den Haag: 11.790 (3,5 %; verlies: 3.454) en Utrecht: 3.459 (2,6 %; verlies: 1188).

Als gevolg van de stembusuitslag daalde het totaal aantal zetels van de CPN van 193 (1953) tot 125. Een belangrijk deel van de CPN-stemmen moet ook nu weer naar de PSP gegaan zijn, die in 22 gemeenten aan de Raadsverkiezingen deelnam (waarvan 14 in de provincie Noordholland).

III. De situatie in 1959

De verkiezingen voor de Tweede Kamer

De Kamerverkiezingen van dit jaar brachten de CPN op een na-oorlogs dieptepunt. De oorzaak hiervan lag primair bij het deelnemen van de dissidente communisten, verenigd in de Bruggroep (later: de Socialistische Werkerspartij (SWP)) aan de stembusstrijd. Ook de PSP-deelname beïnvloedde de CPN-resultaten weer nadelig.

Het landelijk CPN-percentages daalde van 3,3 % (behaald bij de Raadsverkiezingen van 1958) tot 2,41 %, een verlies van 0,89 %, ongeveer eenzelfde verlies als de CPN tussen maart en mei 1958 leed.

De Bruggroep behaalde 0,58 % van de landelijke stemmen, de PSP 1,8 %.

Ook ditmaal gaven de grote steden en de Zaanstreek de sterkste teruggang te zien. T.o.v. de Raadsverkiezingen van 1958 verloor de partij:

in Amsterdam 16.420 stemmen (daling van 13,5 naar 10,0 %),

Rotterdam 8.581 stemmen (daling van 5,8 naar 3,5 %),

Den Haag 3.897 stemmen (daling van 3,5 naar 2,3 %) en

in Utrecht 1.429 stemmen (daling van 2,6 naar 1,5 %).

Vergelijking van CPN, Bruggroep en PSP gaf in deze steden het volgende beeld te zien:

- 6 -

	CPN	Bruggroep	PSP
Amsterdam	51122 (10,0 %)	14915 (2,9 %)	28532 (5,6 %)
Rotterdam	14634 (3,5 %)	2939 (0,7 %)	11446 (2,8 %)
Den Haag	7893 (2,3 %)	1918 (0,6 %)	8805 (2,5 %)
Utrecht	2030 (1,5 %)	950 (0,7 %)	2656 (1,9 %)

De stembusuitslag had tot gevolg dat de CPN haar zetelaantal in de Tweede Kamer zag slinken van 7 tot 3 (Paul de GROOT, Marcus BAKKER en Cor BORST; de laatste werd kortgeleden opgevolgd door Tjalle JAGER). De Bruggroep, die sedert april 1958 in de Tweede Kamer werd vertegenwoordigd door de dissidente leden van de CPN-fractie H. GORTZAK, G. WAGENAAR, B. BRANDSEN en M.E. LIPS-ODINOT behaalde in 1959 geen enkele zetel.

De uitslag van de verkiezingen was voor de CPN bijzonder teleurstellend. Het enige "positieve" element, dat zij in de uitslag wist te bespeuren, was het feit, dat de Bruggroep er niet in was geslaagd een of meer zetels in de Tweede Kamer te bemachtigen.

Ook de leiding van deze groep had groter succes verwacht; men had erop gerekend minstens één zetel te veroveren.

IV. De situatie in 1962

Algemeen

Gelijk reeds werd opgemerkt hebben de uitkomsten van de maart en mei j.l. gehouden verkiezingen voor het eerst na de oorlog een onderbreking van de neergaande ontwikkeling in de verkiezingsresultaten van de CPN te zien gegeven. In vergelijking met het dieptepunt - 1959 - werd thans nagenoeg in het gehele land winst geboekt. Afgezien van het feit, dat de communisten er wellicht in geslaagd zijn winst te boeken door hun agitatie tegen de regeringspolitiek inzake lonen, huurverhoging en Nieuw-Guinea, zullen zij hun succes toch in belangrijke mate te danken hebben aan het uitvallen van de SWP aan het verkiezingsfront.

Alleen aan de recente Gemeenteraadsverkiezingen in Amsterdam nam de SWP deel. De hoop van de SWP-leiding op het winnen van 1 of 2 zetels in de hoofdstedelijke Gemeenteraad vervloog daarbij in rook, tot leedvermaak van de CPN-aanhang. Dit echec moet - zoals de SWP-

leiding zelf toegaf - behalve aan het kleine ledental en de beperkte activiteit van deze dissidente communisten-groep mede te wijten zijn aan haar afzijdigheid bij de voorafgaande Statenverkiezingen. Overeenkomstig bepaalde suggesties van de SWP-leiding moeten vele van haar aanhangers in maart op de PSP hebben gestemd; voor hen was in mei daarop "de weg terug" wellicht moeilijk te vinden.

Kon men bij de Statenverkiezingen van dit jaar reeds spreken van enig herstel voor de CPN van de in 1959 opgelopen verliezen, bij de Raadsverkiezingen van mei werden zelfs de resultaten, behaald bij de Gemeenteraadsverkiezingen van 1958, reeds dicht benaderd. Voor een juiste beoordeling van dit herstel dienen de resultaten, bij de jongste verkiezingen behaald, te worden vergeleken met de in 1959 door CPN en SWP (Bruggroep) samen behaalde stemmen. Want hoewel gescheiden optrekend en elkaar te vuur en te zwaard bestrijdend, gaat het hier toch om twee partijen, die politiek onderdak bieden aan mensen van communistische overtuiging.

Een factor, die de CPN-resultaten landelijk in sterke mate heeft beïnvloed was opnieuw de deelneming van de PSP aan de Staten- en Raadsverkiezingen. Het optreden van deze partij, die thans in 71 gemeenten aan de Raadsverkiezingen deelnam (in 1958: 22), heeft de opgaande ontwikkeling van het communistische stemmental - gelijk hierna zal worden aangetoond - aanmerkelijk vertraagd.

De Statenverkiezingen van maart j.l.

De CPN behaalde bij deze verkiezingen ca. 32.000 stemmen meer dan in 1959 het geval was, daarmee komend op een totaal van 176.647. Het stemmenpercentage steeg hierdoor van 2,4 in 1959 tot 2,9 een winst van 0,5 %, ongeveer overeenkomende dus met het stemmenpercentage dat de Bruggroep in 1959 bij de Kamerverkiezingen behaalde. Hierin ligt een van de aanwijzingen van het herstel van de CPN van de gevolgen van de scheuring van '58/'59.

Gaven de grote steden in 1958 en 1959 opvallende verliezen te zien, thans was daar de winst opmerkelijk:

Amsterdam:	62.932 st.	(winst: 11.810; van 10,0 op 12,9 %)
Rotterdam:	16.958 st.	(winst: 2.324; van 3,5 op 4,2 %)
Den Haag :	9.391 st.	(winst: 1.498; van 2,3 op 2,8 %)
Utrecht :	2.837 st.	(winst: 807; van 1,5 op 2,1 %)

Een vergelijking van de in deze plaatsen behaalde percentages met die van CPN en Bruggroep samen in 1959 geeft het volgende beeld

- 8 -

te zien:

	St. 1962 CPN	K. 1959 CPN en Bruggroep
Amsterdam	12,9 %	12,9 %
Rotterdam	4,2 %	4,2 %
Den Haag	2,8 %	2,9 %
Utrecht	2,1 %	2,2 %

Deze percentages illustreren opnieuw dat de CPN bij deze Statenverkiezingen haar invloed van vòòr de Kamerverkiezingen van 1959 nagenoeg herwon.

Goede resultaten behaalde de CPN bij de jongste Statenverkiezingen voorts in de provincies Limburg en Brabant. In enkele Limburgse gemeenten behaalde de CPN thans zelfs meer stemmen dan in 1958 bij de Statenverkiezingen het geval was. In Brunssum b.v. werden toen 393 stemmen behaald (3,5 %) thans 576 (4,7 %).

Bij de Statenverkiezingen van 1958 leverde de provincie Limburg eveneens een bijzonder beeld op: in tegenstelling tot de landelijke neergang, nam het aantal CPN-stemmen daar t.o.v. 1956 toen immers toe.

Merkwaardig was het verkiezingsbeeld in Finsterwolde: hier verloor de CPN t.o.v. 1959 83 stemmen (van 980 op 897). Eerst bij de Gemeenteraadsverkiezingen van mei herstelde de partij zich enigermate door 60 stemmen terug te winnen (werd: 957).

Mocht de CPN - vergeleken met de Kamerverkiezingen van 1959 - al op winst kunnen bogen, t.o.v. de Statenverkiezingen van 1958 bleef zij evenwel nog ten achter; toen behaalde zij immers nog 4,1 % van het landelijk stemmentotaal, thans 2,9. Van de 18 Statenzetels, welke de CPN in 1958 verwierf, behield zij er nu dan ook nog maar 13 (van de 665). Van de 5 verloren zetels komen er 2 uit Noordholland en uit de provincies Groningen, Overijssel en Zuidholland elk één.

De Raadsverkiezingen van mei j.l.

Was de CPN - landelijk bezien - bij de Statenverkiezingen al 32.000 stemmen vooruitgegaan (t.o.v. 1959), thans - na 2 maanden - won zij nogmaals ca. 9000 stemmen. Dit is het batig saldo van de bruto-

- 9 -

winst van ca. 11.500 stemmen, die de CPN landelijk boekte en het bruto-verlies van ca. 2500 stemmen, dat de partij daartegenover leed. De CPN nam in 165 gemeenten aan de Raadsverkiezingen deel, d.w.z. in 22 meer dan in 1958 het geval was. Dit verklaart de nieuwe CPN-winst echter slechts zeer ten dele.

Wat de grote steden betreft, deelden alleen Den Haag en Utrecht enigermate in de winst. In Amsterdam en Rotterdam kreeg de CPN zelfs stemmenverlies te boeken.

In de hoofdstad was dit te wijten aan de deelneming van de SWP aan de verkiezingen (als enige plaats in Nederland), waarbij deze dissidente communistische groepering nog geen 4000 stemmen behaalde. De CPN verloor t.o.v. maart evenwel niet meer dan 1386 stemmen. Overigens kon de SWP met deze uitslag geen zetel in de Amsterdamse Gemeenteraad bemachtigen. De CPN daarentegen behield haar in 1958 verkregen 6 zetels.

Moeilijker is het een verklaring te vinden voor het verlies van 466 stemmen in Rotterdam (percentagedaling van 4,2 naar 4,1 %). Mogelijk heeft de geringe populariteit van lijstaanvoerder Siem GROENENDIJK hierbij een rol gespeeld, mogelijk ook was de deelneming van een linkse gelegenheidsgroepering (zich aanduidend als: Radicaal Socialistische Volkspartij) van betekenis; laatstgenoemde lijst behaalde 1063 stemmen. In tegenstelling tot Amsterdam wist de CPN haar zetels in Rotterdam (2) niet te behouden en moest zij één daarvan prijsgeven.

De PSP bleek in Rotterdam de grootste concurrent van de CPN; haar percentage steeg van 4,8 (maart) naar 6,2. Het leverde haar 3 zetels op.

Het aantal plaatsen, waar de CPN t.o.v. de voorafgaande Statenverkiezingen stemmen verloor is overigens zeer klein. Buiten Amsterdam en Rotterdam zijn de voornaamste verliesplaatsen: Deventer, Vlaardingen, Bergen op Zoom, Helmond, Maastricht, Hoensbroek en Venlo. In Hoensbroek liep het CPN-quotum terug van 357 (Statenverkiezingen) naar 107, d.w.z. van 3,5 naar 1,0%. De verklaring hiervan ligt in het feit, dat in deze plaats - evenals bij de Raadsverkiezingen van 1958 - door de dissidente communist L.W. GREIN met een afzonderlijke lijst aan de verkiezingen werd deelgenomen. Hij verwierf 994 stemmen en daarmee 2 zetels (1 zetel winst).

- 10 -

Winstcentra

Vertoonden de uitslagen van deze Raadsverkiezingen in het algemeen een voortzetting van het herstel van de CPN t.o.v. 1959, waarvan bij de Statenverkiezingen de eerste tekenen werden waargenomen, in een twintigtal gemeenten was de groei thans nog opvallender dan in maart j.l. het geval was. Voorbeelden hiervan zijn: Brunssum (van 3,3 op 4,7 %), Wormerveer (van 12,5 op 14,2 %), Landsmeer (van 15,8 op 20,0%), Almelo (van 5,1 op 6,0%) en Beerta (van 38,9 op 47,0%). In vijf van dit twintigtal gemeenten, t.w. Leiden, Velsen, Wormerveer, Almelo en Hengelo was deze winst temeer frappant, daar de CPN in deze plaatsen bovendien nog te maken kreeg met concurrentie van de PSP.

In een tiental gemeenten wist de CPN zelfs haar peil van mei 1958 (Raadsverkiezingen) te evenaren of te overtreffen.

Geografisch gezien boekte de CPN haar sterkste winst in een deel van de mijnstreek (Brunssum, Heerlen; in een ander deel - b.v. in de reeds genoemde plaatsen Hoensbroek en Venlo - leed zij verliezen), in het Twentse industriegebied, in de IJmond en in de Zaanstreek, alsmede in enkele agrarische gebieden. Tot de laatste categorie behoren de meeste plaatsen, waar de CPN haar niveau van 1958 overschreed. In verschillende van deze plaatsen leidde dit tevens tot zetelwinst voor de partij.

Mogelijk moet deze winst o.m. worden toegeschreven aan de in de afgelopen maanden toegenomen agrarische activiteit van de CPN o.l.v. de hiervoor verantwoordelijke Groningse partijbestuurder Koert STEK.

Overigens was de winst van de CPN over het gehele land verspreid. In de noordelijke en oostelijke provincies werd op slechts enkele uitzonderingen na overal winst geboekt. In het midden en Zuiden kwamen tegenover de gunstige uitkomsten ook enkele nadelige resultaten te staan.

Met inachtneming van de door de SWP in 1959 behaalde resultaten zijn thans nog slechts in enkele plaatsen de posities van dat jaar nog niet herwonnen. Voorbeelden van dergelijke plaatsen zijn Rotterdam (thans: 4,1 %; in 1959: CPN + Brug - 4,2 %), Groningen (thans: 5,2 %;

- 11 -

in 1959: CPN + Brug 5,3 %), Nijmegen (thans: 1,1 %, in 1959: CPN + Brug 1,3 %) en Hoensbroek (thans: 1,0 %, in 1959: CPN + Brug 4,0 %!).

Merkwaardig en teleurstellend voor de CPN was de ontwikkeling in enkele gemeenten, waar de CPN ondanks stemmenwinst t.o.v. 1958 in zetelaantal achteruitging (v.b. Wormer in Noordholland).

Een meevaller onder de uitzonderlijke gemeenten vormde Wieringen (NH) waar de CPN ondanks stemmenverlies t.o.v. 1958 een zetel veroverde. De verklaring voor deze bijzondere gevallen zal gezocht moeten worden in het behaalde percentage stemmen en de gevolgde methode bij de toewijzing van restzetels.

Aangezien de CPN - landelijk bezien - niettemin beneden de in 1958 behaalde verkiezingsresultaten bleef, is de daling van het totaal aantal door de CPN bezette Gemeenteraadszetels geen wonderlijke zaak. Uit de voorhanden zijnde cijfers kan worden geconcludeerd, dat de CPN 24 zetels verloor en 7 zetels won, waardoor zij landelijk achteruitgang van 125 zetels (in 1958) naar 108, een verlies dus van 17 zetels. (In 1958 verloor de CPN t.o.v. 1953 reeds 68 zetels!)

Invloed PSP

Bij de jongste verkiezingen heeft ongetwijfeld de PSP de grootste successen geboekt. Vergelijking van winstpercentages leert, dat deze partij tussen de Kamerverkiezingen van 1959 en de Gemeenteraadsverkiezingen van mei 1962 in zeer veel plaatsen de op haar uitgebrachte hoeveelheid stemmen zag verdubbelen of verveelvoudigen. Alleen al in Amsterdam kreeg deze partij sedert haar eerste optreden in 1958, d.w.z. binnen de vijf jaar, ca. 50.000 kiezers (10 % van de stemmen) achter zich.

Legt men de PSP-cijfers van maart en mei j.l. naast elkaar, dan blijkt deze partij bij de laatste verkiezingen opnieuw aan invloed te hebben gewonnen. Daarmee heeft de PSP thans in nog sterker mate dan in maart reeds het geval was, grotere winst van de CPN in de weg gestaan. Dit wordt met name bevestigd door de volgende uit de verkiezingsresultaten te trekken conclusies:

- a. waar de CPN en PSP naast elkaar aan de verkiezingen deelnamen, groeide de PSP over het algemeen sterker dan de CPN (v.b. Utrecht, Velsen, Zaandam, Almelo).

- 12 -

- b. waar de PSP - naast de CPN - wel aan de Statenverkiezingen deelnam, maar niet aan de Raadsverkiezingen was de bij deze laatste verkiezingen geboekte CPN-winst over het algemeen frappant (v.b. Vlissingen, Delfzijl, Bellingwolde, Sneek, Hoogeveen, Rheden).
- c. waar de CPN wèl - naast de PSP - aan de Statenverkiezingen deelnam, maar niet aan de Raadsverkiezingen was de bij deze laatste verkiezingen geboekte PSP-winst doorgaans in het oog springend (v.b. Hellevoetsluis, Maassluis).

In de plaatsen, waar de CPN de grootste winst boekte - d.w.z. haar niveau van 1958 overschreed - nam de PSP zonder uitzondering geen deel aan de verkiezingen; ook bij de laatste Statenverkiezingen trad zij daar echter niet als concurrente van de CPN op.

In de plaatsen, waar de PSP in mei t.o.v. de maart-verkiezingen stemmen verloor, won de CPN. Dit ging evenwel niet gepaard met zetelverlies voor de PSP of zetelwinst voor de CPN, omdat daarvoor de verschillen t.o.v. 1958 nog te gering waren. Een uitzondering voor de gestelde regel vormt Maastricht, waar de CPN en PSP beide verlies leden.

In het algemeen waren de verliesplaatsen van de CPN (in mei, vergeleken met maart) tevens opvallende winstplaatsen van de PSP. Duidelijke voorbeelden hiervan zijn, behalve het reeds eerder genoemde Rotterdam, de gemeenten Vlaardingen en Deventer.

De wisselwerking tussen CPN-verlies en PSP-winst strekt zich ook uit tot de zetelverschuiving t.o.v. 1958; waar de PSP thans zetels won, leed de partij zonder uitzondering zetelverlies.

V. Nabeschouwing

Vrijwel alle commentatoren, zowel die van CPN, SWP en PSP als die van andere politieke groeperingen in ons land, blijken het erover eens te zijn, dat de jongste Raadsverkiezingen een bevestiging inhouden van de reeds in maart j.l. geconstateerde "verschuiving naar links". Een typische illustratie van deze stelling vormen een aantal industriegemeenten, behorende tot de opvallende winstcentra van de CPN, waar de PSP-winst t.o.v. de Statenverkiezingen die van de CPN procentueel nog overtrof (v.b. Utrecht, Velsen, Zaandam en Almelo).

De vooruitgang van CPN en PSP wordt door de meeste hunner commentatoren toegeschreven aan de toenemende ontevredenheid van een deel

- 13 -

van het Nederlandse kiezerskorps over het beleid van de regering en over de wijze, waarop hiertegen door de PvdA oppositie werd gevoerd. Als kernpunten worden hierbij aangewezen: de loonpolitiek, de kwestie-Nieuw-Guinea en het probleem der atoombewapening. Wat dit laatste betreft: stellig zullen vele kiezers om emotionele redenen hun stem aan de PSP hebben gegeven, de enige partij, die haar verkiezingsstrijd voerde onder de banier van een "socialisme zonder atoombom".

De SWP-leiding heeft de PSP er dan ook recentelijk voor gewaarschuwd met het wellicht slechts tijdelijke karakter van deze emoties rekening te houden en meer inhoud te geven aan haar sociale program als basis voor toekomstige consolidatie.

Ook de CPN-leiding, die in haar partijbestuursvergaderingen van 31 maart, 19 april en 16/17 juni de verkiezingsresultaten besprak, acht de PSP-stemmen grotendeels emotioneel bepaald. "Niet de PSP won, maar haar leuzen", zo luidde een van haar commentaren. Gealarmeerd door de PSP-winst bij de Statenverkiezingen en deze emotionele factor onderkennend, achtten de CPN-leiders het dan ook nodig bij de actie voor de Gemeenteraadsverkiezingen in het CPN-program een grotere plaats in te ruimen voor de politieke leuze "Nederland neutraal en atoomvrij".

Dat de CPN en de PSP t.o.v. de Statenverkiezingen van maart, in mei opnieuw winst boekten, moet waarschijnlijk voornamelijk worden toegeschreven aan het "reclame-effect" dat de resultaten van maart opleverden. In PSP-kring wordt dit - hoewel niet geheel ontkend - toch een te denigrerende verklaring geacht. Men spreekt hier liever van een "nadere politiekebewustwording" van een deel van de kiezers.

De CPN-leiding heeft haar vreugde over de uitslag van de verkiezingen niet onder stoelen of banken gestoken. Via "De Waarheid" heeft zij haar aanhangers bedankt voor de grote activiteit, welke zij in de campagne voor de beide verkiezingen aan de dag hebben gelegd. De resultaten worden gekenschetst als "vernietigend" voor het kabinetsbeleid en uitgelegd als een "overwinning van de linkse krachten" in Nederland. Ook de partijleider Paul de GROOT - zelf gedurende de afgelopen verkiezingsstrijd in Moskou - werd in de victorie betrokken. Het was zijn politiek beleid, dat thans deze vruchten had afgeworpen.

Het stemmenverlies van de CPN in Amsterdam noemde "De Waarheid" het "begrafenis-geld" dat de partij voor de GORTZAK-groep (t.w. de SWP) moest afstaan. Men meent thans definitief met deze dissidenten te heb-

- 14 -

ben afgerekend. De SWP-leiding op haar beurt heeft haar echech in Amsterdam openlijk moeten toegeven. Zij acht het een ernstige fout niet aan de verkiezingen voor de Provinciale Staten in Noordholland te hebben deelgenomen. Verder schrijft zij haar nederlaag toe aan de voortdurende lastercampagne van de CPN en aan de gebrekkige publiciteitsmedia van de SWP. Het partijbestuur denkt er voorshands echter niet over de SWP op te heffen. Wel erkende men - in de "Brug" van 16 juni j.l. - dat 4000 stemmen een te smalle basis vormen om nog partijpolitiek in de traditionele zin van het woord te kunnen bedrijven. De dagelijkse leiding van de CPN heeft deze verklaring grif aangegrepen om nogmaals de doodsklok over de SWP te luiden. In "De Waarheid" van 4 juli liet zij namelijk een communiqué opnemen, waarin zij concludeert, dat de SWP thans duidelijker dan ooit elke bestaansgrond mist. Zij dient ontbonden te worden, omdat haar tegen de CPN gerichte activiteit volmaakt zinloos is. Daaraan voegt het dagelijks bestuur de opzienbarende mededeling toe, dat het bereid is diegenen uit het SWP-milieu, die niet als kandidaat of lijstindiener van de SWP tegen de CPN zijn opgetreden bij de jongste verkiezingen, in de gelegenheid te stellen zich als lid van de CPN aan te melden.

Het partijbestuur van de CPN heeft in zijn vergadering van juni jl. nogmaals de overtuiging uitgesproken, dat thans de weg vrij is voor verdere vooruitgang en versterking van de partij.

De partijleiding ontveinst zich overigens niet, dat het bereiken van dit doel met name afhangt van haar tegenover de naaste concurrenten (PSP en PvdA) te volgen politiek. Met de Kamerverkiezingen van 1963 voor ogen zal zij stellig geen gelegenheid onbenut laten om de PSP-stemmers "van het laatste uur" duidelijk te maken, dat hun vertrouwen in de leiding van deze partij misplaatst is. In de resolutie van de laatste p.b.-zitting komt dit o.m. naar voren, waar de PSP-leiding wordt verweten weliswaar te hebben geprofiteerd van haar misleidende verkiezingsleuzen, doch niet te hebben geijverd voor mobilisering van de massa tegen de meest laakbare elementen in de regeringspolitiek, zoals het punt van de atoombewapening. De leiders van de PSP stelden het anti-communisme voorop - aldus de CPN-comentator - en stonden daardoor de zo noodzakelijke eenheid van actie in de weg. Daarmede handelden zij in strijd met de wens van aanhangers en leden van de PSP, die verlan-

- 15 -

gen naar eenheid van alle voorstanders van de vrede.

Ook de PvdA-leiding wordt verweten een politiek te voeren, die strijdig is met de wensen van haar aanhang, met name inzake Nieuw-Guinea, de atoombewapening en het loonbeleid. Zo had zij eerst onder dwang van haar leden een petitionnementsactie tegen het Nieuw-Guinea-beleid van het huidige Kabinet toegestaan. Zij weigert echter de macht van het NVV in te zetten om de troepenverzoeken naar Nieuw-Guinea te voorkomen.

Tegenover het drijven van PSP- en PvdA-leiders stelt het CPN-partijbestuur zijn oproep tot eenheid van actie "van alle democraten".

"Alle gemeenteraadsleden van de linker zijde" worden in de partijresolutie opgewekt samen met de communisten "weerstand te bieden aan de regeringspolitiek".

Een eerste stap hiertoe acht de CPN-leiding de opnemings van communisten in de raadscommissies en de verkiezing van communisten als wethouders "waar dit in overeenstemming is met de positie van de CPN".

Blijkbaar hoopt de partijleiding met steun van de PvdA- en PSP-vertegenwoordigers in de Gemeenteraden, ook op deze wijze aan de door de CPN behaalde verkiezingswinst gestalte te geven.

Ten aanzien van de Amsterdamse Gemeenteraad liet de plv. algemeen secretaris Harry VERHEIJ in "De Waarheid" van 8 juni j.l. reeds een soortgelijk geluid horen. Hij betoogde bij die gelegenheid, dat "de linkse kracht van 58,4 %" (d.i. het totaal van de door PvdA, PSP en CPN te Amsterdam in mei behaalde percentages) tot uitdrukking moet komen in de samenstelling van het college van burgemeester en wethouders.

De voorwaarde voor een vooruitstrevend gemeentebestuur - aldus VERHEIJ - ligt in het eensgezind optreden van de linkse krachten, in het bijzonder van de PvdA en de CPN.

Uit deze en soortgelijke betuigingen aan het adres van de PvdA en de PSP blijkt, dat het partijbestuur van de CPN, niettegenstaande de dit jaar behaalde verkiezingsresultaten, terdege beseft, dat de partij nog steeds een geïsoleerd bestanddeel in het Nederlandse politieke leven vormt.

11 juli 1962

VERTROUWELIJK